

tilstrekkelig tid eller ressurser til at man kan sette seg skikkelig inn i kunnskapen på feltet og kvalitetssikre rapportene. Selv om notatet er merket «hasteoppdrag», vil leserne gå ut fra at forfatterne har dekning for sine påstander. Konsekvensene av feilaktig informasjon blir ikke mindre av at det ikke ble brukt tilstrekkelig tid til utredningen.

Vi vil ikke utelukke at det kan foreligge situasjoner der hasteoppdrag er på sin plass fordi det virkelig haster med å avklare kunnskapsgrunnlaget for medisinsk behandling. Vurderingen av natalizumab ved multipel sklerose er definitivt ikke et eksempel på dette – den belyser derimot at hastverk er lastverk. Både Kunnskapssenterets ledelse og deres oppdragsgiver, i dette tilfellet Sosial- og helsedirektoratet, bør på prinsipielt grunnlag avklare hvilken rolle og hvilke avgrensninger slike hasteoppdrag bør ha.

Trygve Holmøy
Elisabeth Gulowsen Celius
 Nevrologisk avdeling
 Ullevål universitetssykehus

Litteratur

1. Gjertsen MK, Aserud M. Kunnskapssenteret feilinformerer om multipel sklerose-behandling. Kunnskapssenteret svarer. Tidsskr Nor Lægeforen 2007; 127: 1673.
2. Holmøy T, Celius EG. Kunnskapssenteret feilinformerer om multipel sklerose-behandling. Tidsskr Nor Lægeforen 2007; 127: 1672–73.
3. Nasjonalt kunnskapssenter for helsetjenesten. www.kunnskapssenteret.no/index.php?back=2&artikkelid=205 (14.6.2007).

M.K. Gjertsen

og medarbeidere svarer:

Trygve Holmøy & Elisabeth Gulowsen Celius stiller spørsmål ved Kunnskapssenterets arbeidsmåter. Utgangspunktet er diskusjoner rundt et hasteoppdrag om natalizumab ved behandling av multipel sklerose (1–3), og spørsmålet forfatterne stiller seg er om raske kunnskapsoppsummeringer kan gå på bekostning av fagligheten.

Kunnskapssenteret innehar fagligheten i alle leveranser, enten det er omfattende kunnskapsoppsummeringer eller raske oppdrag. Det er innlysende at et hasteoppdrag ikke kan ha samme grundighet og omfang som en full, systematisk kunnskapsoppsummering. Et hasteoppdrag gjøres innenfor et kort tidsrom for å understøtte en beslutning som ellers hadde måttet bli tatt uten en foreliggende kunnskapsoppsummering. Dette gjelder også i saken om natalizumab. I dette tilfellet var målsettingen med notatet å belyse problemstillingene før behandling i Nasjonalt råd for kvalitet og prioritering. Rådet konkluderte med å be om at det ble utviklet nasjonale retningslinjer om bruk av dette legemidlet. Disse foreligger nå (4). Hensikten med hasteoppdraget var altså ikke å være et fullstendig grunnlag for retningslinjearbeid.

Vi minner også om at hovedkonklusjonen i hasteoppdraget var at det er behov for en fullstendig kunnskapsoppsummering av effekt, sikkerhet og helseøkonomisk vurdering for natalizumab ved multipel sklerose. Vi ser at enkelte formuleringer i hasteoppdraget er upresise og ville ha blitt justert i en mer omfattende systematisk kunnskapsoppsummering.

Vi mener generelt det er naturlig og riktig at Kunnskapssenteret påtar seg hasteoppdrag. Slike produkter er ikke i konflikt med senterets ambisjon om at «god kunnskap skal forme helsetjenesten». Denne type oppdrag er utviklet for å imøtekomme de behov våre oppdragsgivere har for rask informasjon om kunnskapsstatus. Kunnskapssenteret vil alltid gjøre en vurdering av om det er mulig og forsvarlig å gjøre en rask vurdering av den aktuelle problemstillingen. Dersom det faglige grunnlaget for en slik vurdering er utilstrekkelig, vil Kunnskapssenteret ikke påta seg oppdraget.

Norske beslutningstakere er ikke alene om å etterspørre raske kunnskapsoppsummeringer. En undersøkelse blant senterets internasjonale samarbeidspartnere viser at det er et økende behov for nettopp dette. 23 av 25 av våre søsterorganisasjoner internasjonalt har en eller annen form for rask responservice.

Risikoen ved hasteoppdrag er selvfølgelig at notatene vil kunne være noe mangelfulle. At det i slike tilfeller vil kunne oppstå faglig debatt i etterkant er naturlig og ønskelig fra vår side. Det bidrar til å belyse problemstillingene.

Marianne Klemp Gjertsen
Inger Natvig Norderhaug
Hanne Thürmer
John-Arne Røttingen
 Nasjonalt kunnskapssenter for helsetjenesten

Litteratur

1. Aaserud M, Gjertsen MK. Natalizumab ved behandling av multipel sklerose. Notat mars 2007. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter for helsetjenesten, 2007.
2. Holmøy T, Celius EG. Kunnskapssenteret feilinformerer om multipel sklerose-behandling. Tidsskr Nor Lægeforen 2007; 127: 1672–3.
3. Aaserud M, Gjertsen MK. Tidsskr Nor Lægeforen 2007; 127: 1673.
4. Behandling av multipel sklerose (MS) med natalizumab. Oppstart, gjennomføring og avslutning av behandling. Nasjonale faglige retningslinjer. IS-1464. Oslo: Sosial- og helsedirektoratet, 2007.

pressens faglige utvalg

PFU

PFU er et klageorgan oppnevnt av Norsk Presseforbund.

Organet som har medlemmer fra presseorganisasjonene og fra allmennheten, behandler klager mot pressen i presseetiske spørsmål (trykt presse, radio, fjernsyn og nettpublikasjoner).

Pressens Faglige Utvalg uttaler:

Klagen gjelder i hovedsak redaksjonell praksis for publisering av tilsvar og motinnlegg i Tidsskrift for Den norske lægeforening (Tidsskriftet). Journalist og forfatter Jon Hustad påklager manglende likebehandling med sine motdebattanter etter utgivelsen av hans bok «Varsleren». Klageren reagerer på at hans kritikere fikk komme til orde i samme utgave som han selv hadde tilsvar på trykk.

På generelt grunnlag ber klageren i tillegg PFU vurdere om en redaktør har et ansvar for at det svares på imøtegåelse av påstander som er framført på lederplass. Klageren viser her til at Tidsskriftets redaktør i to lederartikler forsvarte leger som kritiseres i boken, uten samtidig å opplyse at legene er medarbeidere i bladet. Videre finner klageren det klanderverdig at redaksjonen utsatte å publisere hans sluttinnlegg i debatten. Det inngår for øvrig i klagen at redaksjonens første omtale av «Varsleren» etter kort tid ble fjernet fra bladets nettsider.

Tidsskriftets redaktør har inngående redegjort for det spesielle ved redigeringen av et medisinsk-vitenskapelig tidsskrift, og bekrefter at leger innen aktuelle fagområder inviteres til å kommentere andres artikler i samme utgave. Redaktøren stiller seg spørrende til om det i utgangspunktet formelt forelå tilsvarsrett for klagerens del, siden de opprinnelige lederartiklene ikke var å oppfatte som angrep på ham.

Ifølge redaktøren ble publiseringen av klagerens siste innlegg «utsatt» fordi han allerede hadde hatt et sluttinnlegg på trykk og dessuten fordi det «ikke inneholdt noe nytt». Når det gjelder lederartiklenes forsvare av legene som blir kritisert i klagerens bok, viser redaktøren til at Tidsskriftets nærmere 300 faglige medisinske medarbeidere ikke er å regne som *redaksjonelle* medarbeidere.

Pressens Faglige Utvalg har i utgangspunktet forståelse for at klageren stiller

spørsmål ved at Tidsskriftet i sine lederartikler ikke samtidig gjorde leserne oppmerksom på at legene som ble forsvart, hadde nær tilknytning til redaksjonen. På den annen side må utvalget vektlegge bladets spesielle medisinsk-faglige formål, og at de omtalte legene ikke kan betraktes som redaksjonelle medarbeidere i tradisjonell forstand. Utvalget mener uansett at man med fordel kunne ha oppgitt legenes tilknytning til tidsskriftet.

Utvalget vil understreke redaksjoners rett til å bestemme hva som skal publiseres, såfremt det ikke foreligger åpenbar tilsvarsrett i henhold til Vær Varsom-plakatens punkt 4.15. I det påklagede tilfellet kan det etter utvalgets mening reises tvil om klageren på hvert enkelt stadium av striden omkring hans bok, kunne gjøre formelt krav på tilsvarsrett. Etter utvalgets mening måtte det uansett være opp til redaksjonen å sette sluttstrek for debatten, ut fra en selvstendig vurdering av hvorvidt klagerens aller siste innlegg inneholdt nye momenter.

Derimot finner utvalget grunn til å sette søkelys på Tidsskriftets forskjellsbehandling av klagerens innlegg, ved at øvrige debattanter konsekvent fikk sine motinnlegg publisert samtidig med hans. Slik utvalget i lignende tilfeller har uttalt, må slike valg betraktes som en presseetisk uakseptabel utnyttelse av redaksjoners maktposisjon.

På dette punkt har Tidsskrift for Den norske lægeforening opptrådt kritikkverdige.

Oslo, 19. juni 2007

Hilde Haugsgjerd
Sigrun Slaggard
Marit Rein
Ingeborg Moræus Hanssen
Trygve Wyller
Henrik Syse

Kommentar til PFUs uttalelse

Uttalelsen fra PFU ble nettpublisert 25.6. 2007, redaktørens kommentar ble publisert først på nett 27.6. 2007.

Pressens Faglige Utvalg mener at Tidsskriftet har forskjellsbehandlet journalisten Jon Hustad og andre debattanter etter at han ga ut boken *Varsleren*. Boken omhandler forhold på Rikshospitalet tidlig i 1990-årene.

Pressens Faglige Utvalg (PFU) har vurdert Jon Hustads klage på Tidsskriftet og gitt en uttalelse (1). PFU gir uttrykk for at de har forståelse for at klageren stiller spørsmål ved at «Tidsskriftet i sine lederartikler ikke samtidig gjorde leserne oppmerksom på at legene som ble forsvart, hadde nær tilknytning til redaksjonen» og at «man med fordel kunne ha oppgitt legenes tilknytning til tidsskriftet».

Til dette vil jeg bemerke følgende: PFU uttaler seg om Tidsskriftets «lederartikler». Jeg skrev to ledere om denne saken – men her ble ingen leger forsvart eller for den saks skyld angrepet (2, 3). Mine ledere dreide seg om konflikten på barneavdelingen ved Rikshospitalet tidlig i 1990-årene og ved konflikten ved denne avdelingen kunne vurderes på andre måter enn den versjonen Hustad presenterte i sin bok *Varsleren*. Det kan se ut som om PFU ikke har lest disse lederne, men i stedet har lagt til grunn Hustads utsagn om at disse inneholdt en «sterk kritikk» av ham – og et forsvaret for noen andre. Det er beklagelig.

PFU uttaler at «man med fordel kunne ha oppgitt legenes tilknytning til tidsskriftet». Det vil i praksis si at vi skulle tydeliggjort at Dag Bratlid og Sverre Lie var faglige medarbeidere i Tidsskriftet. Listen over hvem som er (ubetalte) faglige medarbeidere står på trykk i hvert nummer, og listen ligger også åpent på Tidsskriftets nettsider. Det er slik sett allerede kjent. De faglige medarbeidernes rolle og forhold til redaksjonen er beskrevet i Tidsskriftets tilsvar til PFU (4). En følge av PFUs syn på dette punktet vil være at ved hvert innlegg faglige medarbeidere skriver, skal de eksplisitt opplyse sammen med artikkelsignaturen at de er faglige medarbeidere – altså i tillegg til at denne informasjonen fremgår i hver eneste utgave av Tidsskriftet. Det kan Tidsskriftet gjøre. Men da må PFU gjøre det samme krav gjeldende i resten av pressen. Det vil innebære at alle skribenter som har en eller annen tilknytning til publikasjonen – for eksempel når faste spaltister i *Aftenposten* skriver innlegg utenom sin faste spalte – må angi sin tilknytning til denne. Det vil være en ny praksis, men vil være enkelt å gjennomføre for oss hvis det er et prinsipp PFU ønsker å gjøre gjeldende for alle.

PFUs kritikk

PFUs kritikk mot Tidsskriftet angår imidlertid et annet forhold. PFU mener at Tidsskriftet har forskjellsbehandlet Hustad og de andre deltakerne i debatten «ved at øvrige debattanter konsekvent fikk sine motinnlegg publisert samtidig med hans. Slik utvalget i lignende tilfeller har uttalt, må slike valg betraktes som en presseetisk uakseptabel utnyttelse av redaksjoners maktposisjon».

Jeg kan fortsatt ikke se at det har skjedd noen forskjellsbehandling: Hustad er behandlet som enhver annen forfatter i Tidsskriftet. Jeg har redegjort i detalj for redaksjonens tankegang og handlemåte i svaret til PFU (4). Vi har fulgt våre vanlige retningslinjer for tilsvarsrett som jeg nylig har gjennomgått i en lederartikkel (5), og som også ble oversendt med vårt svar til PFU. I korthet går disse ut på at dersom noen skriver et kritisk innlegg til noe som har stått på trykk, publiseres dette i spalten Brev til redaktøren. Forfatteren av artik-

kelen som kritiseres får da anledning til å svare i samme nummer som det kritiske innlegget publiseres. I dette tilfellet var det Hustad som ved to anledninger kritiserte noe som hadde stått på trykk, og de som ble kritisert fikk tilsvarsrett på vanlig måte i samme nummer. Tidsskriftets praksis er i tråd med de publiseringsetiske prinsipper som gjelder for medisinskvitenskapelige tidsskrifter. Vancouver-reglene angir eksplisitt om tilsvarsmuligheten (punkt III E): «Forfattere av artikler som diskuteres i korrespondansespalten, bør gis mulighet for tilsvar, fortrinnsvis i samme nummer som korrespondansen trykkes.» Dette er også nedfelt i vår forfatterveiledning: «Dersom det dreier seg om kritiske bemerkninger, vil redaksjonen normalt innhente svar fra forfatteren av den opprinnelige artikkelen.»

Tidsskriftet kommer til å fortsette å følge Vancouver-reglene (6). Samtidig ser jeg at vi kan ha skapt uklarhet med hensyn til hvilke artikler som kan få tilsvar i samme nummer. Uklarheten kan ha oppstått fordi jeg tillot Hustad å skrive en utvidet kommentar (7) i stedet for et ordinært innlegg i Brev til redaktøren i Tidsskriftet nr. 15/2007 og at jeg som følge av det lot dem han angrep å få svare på samme plass og i samme omfang (altså som kommentar) (8). Jeg har i mitt tilsvar til PFU redegjort for hvorfor jeg gjorde dette unntaket (4). I ettertid ser jeg at dette kan oppfattes som at noen *kommentarartikler* får tilsvar i samme nummer og andre ikke. Det er uheldig.

Som en følge av PFUs kritikk vil vi derfor innskjerpe våre rutiner på dette punktet. Vi har til nå i helt spesielle tilfeller (som Hustads) tillatt at innlegg som kommer med kritikk av tidligere publiserte artikler får status som kommentarartikler og dermed mer plass til argumentasjon enn de 400 ordene som er maksimal lengde på et Brev til redaktøren. Det vil vi ikke lenger godta.

Charlotte Haug
redaktør

Litteratur

1. PFUs uttalelse om Tidsskriftet 19.6.2007. www.tidsskriftet.no/pls/lts/pdoc.printnotat?vp_id=160 [27.6.2007].
2. Haug C. En legefiende? Tidsskr Nor Lægeforen 2006; 126: 1311.
3. Haug C. Å ha rett - og rettthaveri. Tidsskr Nor Lægeforen 2006; 126: 1593.
4. PFU-sak 54/2007. www.tidsskriftet.no/filer/svarPFU.pdf [27.6.2007].
5. Haug C. Retten til tilsvar. Tidsskr Nor Lægeforen 2007; 127: 717.
6. International Committee of Medical Journal Editors. www.icmje.org [27.6.2007].
7. Hustad J. Det finst ei sanning. Tidsskr Nor Lægeforen 2006; 126: 1941.
8. Bratlid D, Farstad T. Det finnes en sannhet. Tidsskr Nor Lægeforen 2006; 126: 1942.